

РЕАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ ВПРОВАДЖЕННЯ МЕДІА-ОСВІТИ В УКРАЇНІ

У статті визначено теоретичні засади реалізації Концепції медіа-освіти у вищих навчальних закладах України: розглянуто мету та завдання, принципи, форми, напрями, умови.

Ключові слова: професійна підготовка, майбутній учитель, медіа-освіта.

Постановка проблеми, її зв'язок з важливими завданнями. Головним завданням системи освіти в Україні є формування та розвиток конкурентоздатного, з глибокою мотивацією до продуктивної педагогічної діяльності вчителя, який завдяки креативному, творчому мисленню, бажанню навчатися ефективно застосовувати інноваційні засоби підвищуватиме життєву компетентність учнів. Тому саме професійна підготовка майбутнього вчителя як носія матеріальних і духовних цінностей, спадкоємця поколінь має сприяти утвердженню гуманної, демократичної особистості, здатної до саморозвитку й самореалізації своїх інтересів та обдарувань засобами медіа-освіти.

Стрімкий розвиток у сучасному світі інформаційно-комунікаційних технологій та системи медіа-освіти нагально потребує цілеспрямованої підготовки особистості до вмілого і безпечного користування ними. При цьому, зазвичай, береться до уваги такий інтегральний показник випускника ВНЗ, як підготовленість до життя, професійної діяльності, зокрема сформованість професійної інформаційної компетентності майбутнього вчителя [1]. Відтак, існує суперечність між видозміненими загальними ціннісними орієнтирами в освіті та реальним рівнем стану професійно орієнтованої підготовки майбутніх фахівців у ВНЗ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, виокремлення невирішених її частин. На взаємодію з різноманітними медіа припадає вагома частка в бюджеті вільного часу громадян, передусім дітей і молоді. Медіа потужно і суперечливо впливають на освіту молодого покоління, часто перетворюючись на провідний чинник його соціалізації, стихійного соціального навчання. До цього додаються всюдозволеність інформаційного ринку, засилля низькопробної медіа-продукції, низькоморальних ідеологем та цінностей, що спричинює зниження в суспільстві імунітету до соціально шкідливих впливів. Ми стали свідками навіть інформаційної війни, яка ведеться засобами масової інформації сусідні держави.

Аналіз наукових джерел засвідчує, що зазначена проблематика знайшла відображення у дослідженнях зарубіжних (Jane Brown, Chris Worsnop, Robert Kubey, Len Masterman, John Pungente, James Potter), російських (В. Давидов, А. Федоров, А. Шариков, Н. Рижих, І. Хижняк, Т. Строганова) та вітчизняних (Р. Гуревич, Н. Морзе, Г. Онкович, В. Шакотько) учених [2; 1; 3]. Однак, на нашу думку, важливо визначити теоретичні засади реалізації Концепції впровадження медіа-освіти в Україні як засобу формування професійної компетентності майбутнього вчителя загальноосвітньої школи.

Формулювання мети публікації. З огляду на зазначене, видається актуальним розгляд теоретичних основ реалізації Концепції впровадження медіа-освіти в Україні як засобу формування професійної компетентності майбутнього педагога, зокрема в руслі обговорюваної проблеми необхідно знати і свідомо послуговуватися термінами і поняттями медіа-освіти, без яких реалізація професійної підготовки фахівців у ВНЗ є неможливою.

Виклад основного матеріалу. Дослідники наголошують, що інформаційно-комп'ютерні технології є другим за значущістю, після традиційної писемності, знаковим знаряддям, що забезпечує оперативний обмін інформацією відповідно до змісту виконуваної діяльності. Їх педагогічно доцільне використання дозволяє посилювати інтелектуальні можливості студента, впливаючи на його пам'ять, інтелект, емоції, інтереси, мотиви, створює умови для перебудови структури його пізнавальної та професійної діяльності.

Сучасна медіа-освіта визначає розвиток особистості, що є основним критерієм прогресу будь-якого суспільства, робить індивідуальний розвиток головним і основним важелем подальшого прогресу людства в цілому. Без сучасної оновленої освіти, яка б, окрім іншого, використовувала й інформаційно-комунікативні технології, Україна не матиме майбутнього. ІКТ, передбачають, передусім, застосування знань для аналізу або використання в нетрадиційних ситуаціях. Відтак, постає гостра потреба в розвитку медіа-освіти, одне з головних завдань якої полягає в запобіганні вразливості людини до медіа-насильства і медіа-маніпуляцій, втечі від реальності в лабіринти віртуального світу, поширення медіа-залежностей.

У багатьох країнах світу медіа-освіта функціонує як система загальноосвітньої та професійної підготовки молоді. Вона є атрибутом глобалізаційних перетворень, чинником конкурентоспроможності економіки, нерозривно пов'язана з розвитком демократії в умовах інформаційного суспільства. Розроблення і прийняття концепції впровадження медіа-освіти в Україні – важлива складова модернізації освіти, що сприятиме побудові в країні інформаційного суспільства, розвитку економіки знань, становленню громадянського суспільства. Стаття 34 Конституції України визначає: «Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб на свій вибір» [4]. Саме на процес формування конкурентоздатного фахівця впливає інформація, отримана з різних джерел.

Науковці зазначають, що медіа-освіта – це частина освітнього процесу, спрямована на формування в суспільстві медіа-культурної підготовки особистості до безпечної та ефективної взаємодії з сучасною системою медіа: мас-медіа (преса, радіо, кіно, телебачення, реклама, Інтернет), мультимедіа (засоби представлення різних форм інформації на одному носіїві – текстової, звукової, графічної, анімаційної, відео) та директ-медіа (засоби прямої комунікації зі споживачем, спілкування в режимі «он-лайн» – скайп, чат, форум, мобільна телефонія; засоби управління освітнім процесом – адміністративний та навчальний менеджмент – сайт, інформаційно-освітній портал).

На жаль, у нашій державі медіа-освіта залишається фрагментарною і здійснюється переважно стихійно з ініціативи ентузіастів, педагогів-новаторів за явного браку інтеграції цих зусиль в ефективну медіа-систему. У процесі визначення теоретичних основ упровадження Концепції медіа-освіти ми спиралися на уявлення дослідників про значення та особливості, принципи, форми, основні етапи її реалізації.

Розроблення і прийняття Концепції – важлива складова модернізації освіти, це сприятиме побудові в країні інформаційного суспільства, розвитку економіки, становленню громадянського суспільства [5]. Аналізована Концепція ґрунтується на вивченні стану медіа-культури населення України та міжнародному досвіді організації медіа-освіти. Основні положення Концепції відповідають завданням, сформульованим у Паризькій програмі рекомендацій з медіа-освіти ЮНЕСКО (2007) та резолюції Європарламенту щодо медіа-грамотності у світі цифрової інформації (2008).

Дослідники відзначають, що головною метою Концепції є сприяння розбудові в Україні ефективної системи медіа-освіти заради забезпечення підготовки дітей та молоді до безпечної й ефективної взаємодії із сучасною системою медіа, формування у них медіа-обізнаності, медіа-грамотності, медіа-компетентності відповідно до вікових та індивідуальних особливостей. Також зазначено, що метою медіа-освіти є формування медіа-культури особистості серед значущих для комуніканта спільнот (навчальних і професійних колективів, малих груп, родин, місцевих громад тощо).

Головними завданнями медіа-освіти вченими визначено формування: медіа-імунітету особистості, який робить її здатною протистояти агресивному медіа-середовищу, забезпечує психологічне благополуччя; рефлексії і критичного мислення як психологічних механізмів медіа-грамотності, що забезпечують свідоме споживання медіа-продукції на основі ефективного

орієнтування в медіа-просторі та осмислення власних потреб; здатності до медіа-творчості для компетентного і здорового самовираження особистості та реалізації її життєвих завдань; спеціалізованих аспектів медіа-культури: візуальна медіа-культура (кіно, телебачення), музична медіа-культура, сучасні напрями медіа-арту.

До основних принципів медіа-освіти віднесено особистісний принцип, принцип перманентного оновлення змісту, орієнтація на розвиток ІКТ, пошанування національних традицій, пріоритет морально-етичних цінностей, громадянська спрямованість, етична наснаженість, продуктивна мотивація.

Упровадження медіа-технологій на сучасному етапі розвитку інформаційного суспільства є нагальною практичною потребою. Система української освіти, яка перебуває в процесі реформування, потребує нових поглядів та ідей на проблему медіа-освіту, адже в Національній доктрині розвитку освіти України в XXI столітті чітко зазначено, що суспільству, яке розвивається, потрібні сучасно освічені, моральні, підприємливі люди, здатні самостійно приймати рішення в ситуації вибору, бути мобільними, динамічними, конструктивними фахівцями, володіти розвиненим почуттям відповідальності за долю країни. І саме вчителям потрібно швидко опанувати дедалі більші обсяги інформації, бути здатними до професійного саморозвитку та критичного сприйняття значного потоку інформації й активно впроваджувати нові інформаційні технології у процес навчання, доносячи до учнів думку, що комп'ютер – це не тільки ігри і друзі в соціальних мережах, але й практичний помічник у навчальній діяльності.

Дослідниками процесу реалізації Концепції медіа-освіти в Україні [5] окреслено етапи її впровадження: 1. Експериментальний етап (2010–2013 рр.). 2. Етап поступового укорінення медіа-освіти, стандартизації вимог (2014–2016 рр.). 3. Етап розвитку медіа-освіти та завершення її масового впровадження (2017–2020 рр.).

Пріоритетними напрямами розвитку медіа-освіти визначено створення системи шкільної медіа-освіти; розроблення стандартів фахової підготовки медіа-педагогів та медіа-психологів; організація різних форм позашкільної освіти; налагодження повноцінного суспільного діалогу; підвищення психологічної та педагогічної компетентності працівників різних медіа. Основними формами медіа-освіти в Україні визначено дошкільну, шкільну, позашкільну, вищої школи, медіа-освіту дорослих та медіа-освіту стихійну.

Результатом упровадження аналізованої концепції у ВНЗ України має стати сформована медіа-обізнаність, медіа-грамотність чи медіа-компетентність. Медіа-обізнаність визначається як рівень медіа-культури, що передбачає засвоєння особистістю системи знань про засоби масової комунікації, їх історію та особливості функціонування, користь і шкоду для людини, вміння убезпечити себе від негативних інформаційних впливів та вільно орієнтуватись у світі інформації. Медіа-грамотність – це рівень медіа-культури, що стосується вміння користуватися інформаційно-комунікаційною технікою, виражати себе і спілкуватися за допомогою медіа-засобів. Медіа-компетентність тлумачиться дослідниками як рівень медіа-культури, що забезпечує розуміння особистістю соціокультурного, економічного і політичного контекстів функціонування медіа, засвідчує її здатність бути носієм і передавачем медіа-культурних смаків та стандартів, ефективно взаємодіяти з медіа-простором, створювати нові елементи медіа-культури. Вважаємо, що одним із найважливіших напрямів підготовки майбутніх учителів є формування інформаційної компетентності – вміння застосовувати інформаційно-комунікаційні технології у професійній діяльності.

Важливість медіа-освіти в сучасному світі зумовлена тим, що в умовах глобалізації та інформаційного суспільства мас-медіа відіграють вирішальну роль і значно впливають на наше сприйняття навколишнього світу. Але часто медіа безвідповідально ставляться до своєї функції чесно і правдиво інформувати про події і факти. Медіа-освіта дає людині інструментарій для самозахисту й учить критично сприймати медіа-повідомлення, здійснювати рефлексію й

оцінювання медіа-контенту, підвищує медіа-компетентність.

Аналіз публікацій, присвячених медіа-освіті, зокрема ефективному застосуванню інформаційно-комунікаційних технологій у професійній підготовці вчителя, дозволяє виокремити переваги їх використання: висока технологічність; індивідуалізація навчання; проблемне навчання; підвищення мотивації та інтересу; можливість самоосвіти, контролю та самоконтролю; покращення сприймання за рахунок наочності; здійснює оперативний освітній менеджмент; дає змогу створити довідковий та ілюстраційний матеріал; формування у майбутнього вчителя готовності до творчості.

Поряд з цим дослідники зауважують й такі основні проблеми інформатизації вищої освіти: недостатнє фінансування оновлення матеріально-технічної бази для застосування сучасних ІКТ; недосконалість чинних навчальних програм ВШ, що не враховують специфіку роботи майбутніх учителів в умовах інформаційного суспільства; недостатня підготовка педагогічних кадрів до застосування ІКТ у ВНЗ; підготовка студентів до використання сучасних засобів навчально-пізнавальної діяльності; застаріла база матеріально-технічного забезпечення у ВНЗ; повільне розроблення науково-методичного супроводу викладачами різних дисциплін з метою реалізації завдань інформатизації навчально-виховного процесу; недостатність методик використання сучасних інформаційних технологій навчання для підтримки вивчення більшості навчальних предметів; відсутність чітко окреслених методичних рекомендацій щодо структуризації та проведення мультимедійної лекції, заняття, уроку тощо.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок з напрямку. Таким чином, сучасний ринок праці потребує висококваліфікованих учителів, здатних до самостійного прийняття рішень в умовах інформаційного суспільства, гнучкого реагування на стрімкі зміни, що в ньому відбуваються. В умовах стрімкої інформатизації суспільству необхідні висококваліфіковані вчителі (мережеві викладачі) – фахівці нового типу, які володіють високим рівнем інформаційної культури, здатні до самостійного прийняття рішень в умовах інформаційного суспільства, гнучкого реагування на стрімкі зміни, що відбуваються в ньому. На основі викладеного вище можна стверджувати, що медіа-освіта, як і будь-яка інша, структурована і має мотиви, мету, завдання, принципи, форми, умови, напрями розвитку та результат. У професійній підготовці майбутнього вчителя засоби медіа-освіти (мас-медіа, мульти-медіа, директ-медіа) спрямовані на сформованість складової професійної компетентності вчителя – інформаційної компетентності.

Перспективами подальших розвідок у зазначеному напрямі є вивчення впливу психологічних факторів, зокрема, мотивації та рефлексії на процес формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя початкової школи засобами медіа-освіти.

Література

1. Морзе Н. В. Основи інформаційно-комунікаційних технологій / Н. В. Морзе. – К. : Видавнича група ВНУ, 2006. – 298 с.
2. Гуревич Р. С. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті / Р. С. Гуревич // Енциклопедія освіти / [Акад. пед. наук України : гол. ред. В. Г. Кремень]. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 344 с. – С. 364–365.
3. Онкович Г. В. Медіа-освіта (загальний курс) : програма навчального курсу [для студентів вищих навчальних закладів] // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : edu.of.ru/attach/17/82979/doc від 21.09.2011.
4. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : search.ligazakon.ua.>1_doc2.nsf/link1/Z960254K/html.
5. Концепція впровадження медіа-освіти в Україні // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : info@ispp.org.ua.

Л. Я. Бирюк

РЕАЛИЗАЦИЯ КОНЦЕПЦИИ ВНЕДРЕНИЯ МЕДИА-ОБРАЗОВАНИЯ В УКРАИНЕ

В статье определены теоретические основы реализации Концепции медиа-образования в высших учебных заведениях Украины: рассмотрены цель и задачи, принципы, формы, направления, условия.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, будущий учитель, медиа-образование.

L. Biryuk

IMPLEMENTING THE CONCEPT OF INTRODUCING MEDIA EDUCATION IN UKRAINE

The article deals with the theoretical basis of implementing the concept of media-education in the higher education of Ukraine: the aim and tasks, forms, directions, condition are investigated.

Key words: the professionals' training, an intending primary teacher, media-education.

УДК 378

О. В. Старченко

ДОКУМЕНТАЛЬНЕ КІНО ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

У статті проаналізовано роль і можливості використання кіномистецтва як засобу формування комунікативної компетентності студентів шляхом впровадження у навчально-виховну систему роботу з документальними фільмами.

Ключові слова: професійна підготовка, майбутні вчителі, артпедагогіка, кіномистецтво, документальне кіно, комунікативна компетентність.

Постановка проблеми, її зв'язок з важливими завданнями. Головним завданням системи освіти в Україні є формування та розвиток конкурентоздатного, вмотивованого, здатного до продуктивної педагогічної діяльності вчителя, який застосовує інноваційні засоби має творче мислення. Саме професійна підготовка вчителя як носія матеріальних і духовних цінностей, має сприяти утвердженню гуманної, демократичної особистості, здатної до саморозвитку, самореалізації своїх інтересів та обдарувань. Сьогодні все більше уваги приділяє людині як особистості – її свідомості, духовності, комунікативній культурі, а також високорозвиненому інтелекту й розумовому потенціалу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми, виокремлення невирішених її частин. Ефективна професійна діяльність педагога залежить від багатьох факторів. Не остання місце в цьому процесі належить комунікативній компетентності, що беззаперечно є невід'ємним компонентом професійної компетентності. В сучасних дослідженнях повсякчас підкреслюється необхідність наявності у педагога комунікативних навичок, тому що будь-яка діяльність людини, особливо педагогічна, ґрунтується на спілкуванні. Спираючись на визначення провідних вчених Є. В. Філатова у своїх працях розглядає комунікативну компетентність як здатність і готовність вступати в вербальні і невербальні контакти з метою вирішення різних комунікативних завдань, як то передача інформації, ведення переговорів, налагодження і підтримка контактів, тощо [6]. На думку Л. І. Луценко, комунікативна майстерність є центром професійності вчителя. Також хотілось би зазначити, що протягом останнього десятиріччя в педагогічних науках активізувався пошук можливостей використання мистецтва для розв'язання професійних соціально-педагогічних завдань. Що на нашу думку є важливим і прогресивним у педагогічній науці. Все більшу увагу дослідників привертає мистецтво як знання, що має сприяти підготовці особистості до творчого діалогу, образного пізнання світу та комунікації. Можливість навчати «мовою